

Findes der et andet Grønland?

af forfatteren Hans Jørgen Lembourn, MF

Det sneede, og det blev ved med at sne. Dag for dag steg snefloden op over os, forbi vinduerne, hen over taget, indtil vi boede nede i bunden af en husbåd. Der var kun én indgang, en skyttegravshule som endte i vinduet ind til kantinen. Alle andre vinduer så ud, indefra, som om man havde klistret hvidt papir på dem.

Vi sneede inde i Scoresbysund, og vi kunne ikke komme derfra. Ingen maskine kunne lande. Enten føg det, så man kun kunne se få meter frem foran sig, eller vandet steg under sneen ude på fjordisen, så den ikke kunne bære flyet, eller der blev tåge eller storm, eller der kom sne-revler – der var altid en grund til, at man ikke kunne forlade Scoresbysund, når man først var ankommet. Så vi blev. Blev og stirrede på papirruderne og tænkte.

På grønlandspolitikken. Tænkte og diskuterede og blev ikke særlig enige, selv om vi alle vidste, at der var noget, som var helt galt. Med den politik, som skulle gøre Grønland til så meget Danmark, at det ikke kun i symbolsk forstand var et amt. Den politik, som har været ført siden begyndelsen af 50'erne, og som blev formuleret ud fra de bedste motiver og

praktiseret af mange gode viljer. Men som alligevel i dag synes at rumme så mange fejl, at man kan føle sig lige så af-mægtig over for det, der sker i Grønland, som vi følte over for snemasserne i Scoresbysund.

Grønland blev „åbnet“ i 1950. Gennem en intensiv investeringspolitik ville Danmark i løbet af en ret kort årrække tilbyde grønlænderne samme sociale vilkår, samme livsbetingelser og samme uddannelsesgrundlag som danskerne. Når det mål var nået, skulle Grønland økonomisk kunne hvile i sig selv.

I løbet af 60'erne viste planen sig uigennemførlig. Grønland fik et stadig dårligere „samfundsregnskab“, kapital-overførslerne voksede hvert år, og grønlænderne syntes ikke at få den lykke ud af det, man havde troet. Hvorfor ikke?

Uanset man hører til de meget kritiske over for den førte grønlandspolitik, er det såre forståeligt, at de, der lagde grunden til den, forestillede sig, at hvis man koncentrerede befolkningen i nogle få store åbenvandsbyer på den sydlige del af vestkysten, ville uddannelsesniveaue kunne hæves og helbredstilstanden for-



Sælfangst fra iskant. Scoresbysund.

Fot. Ib Tøpfer (1965).

bedres. Det er det, man kalder „lokaliseringspolitikken“. Der er også opnået store resultater. Der er gjort en enestående indsats i sygdomsbekæmpelsen. Tuberkulosen, som truede med at udslætte befolkningen, er næsten forsvundet. Der er skabt en vis industri. Boligforholdene er langt, langt bedre.

Men de menneskelige omkostninger har været hårde: arbejdsløshed, socialt forfald, kriminalitet, psykisk og kulturel opløsning, prostitution og kønssygdomme.

Der er en voksende forståelse for, at koncentrationspolitikken har haft og har sine store mangler, men man har stadig ikke anerkendt nødvendigheden af en egentlig alternativ befolkningspolitik.

Der er bygget rejefabrikker, leveret trawlere, der er opført talrige skoler og elværker, vejanlæg, heliporte, havne,

værksteder, fryserier. Men man glemte, at næsten intet af det er grønlændernes, selv om det er det på papiret. Også det er man nu ved at forstå, men det er stadig ikke lykkedes at skabe en udvikling, som virkelig får grønlænderne selv med i arbejdet, ansvaret, beslutningsprocessen.

Dette er en hård kritik, og den er alment kendt. Men den må ikke opfattes som et slag imod de mange embedsmænd og politikere, der hidtil har arbejdet med grønlandspolitikken. Alle har handlet ud fra dyb sympati for grønlænderne. Vi må bare nu erkende, at meget af det var fejlagtigt. Og at det er på høje tid, vi skaber en anden grønlandspolitik.

Men selv om også dette erkendes, kører man stadig videre på de samme fejltagelser. Kravene om flere og flere investeringer vokser fortsat. Også hos de grønlandske politikere, der hører til de

hårdeste modstandere af det, der er sket. Men hvis man ikke har mod til at ændre investeringspolitikken radikalt, kan man heller ikke løse de andre problemer.

Ønsket om „privatisering“, det vil sige at bosiddende i Grønland efterhånden overtager de statslige virksomheder, er stigende og også rigtigt, hvis grønlænderne selv skal have mere indflydelse, men i virkeligheden sker der kun meget lidt privatisering, for i de fleste tilfælde er det blot en anden kæmpeinstitution, der overtager KGHs butikker, nemlig brugsforeningerne, med hovedsæde i København. Systemet er det samme som hidtil, har bare et andet navn.

Dér sad vi så. I Scoresbysund. Bag os lå indlandsisens hvide univers. Foran den frosne jord og langt ude i horisonten den blå iskant, hvor sælerne fanges. Fjeldene lå forankrede i isen som mægtige skibsvrag, bestrålet af et nådeløst, hvidt lys, som dannede fantastiske, surrealistiske skygger. Omkring huset hylede hundene, på tørrestativet hang et halvt hundrede isbjørneskind, ved siden af dem taget af en snedruknet lastbil, nedenfor et skindflænseshus, som ingen har overkommet at bygge færdigt, og over de mægtige sne-driver kører danske håndværkere vand og renovation på hundeslæder, eller de skovler sne væk, mens en grønlænder spadserer forbi og ser på.

Der er fangst nok. Der bliver fanget mange sæler i Scoresbysund. Der er isbjørne, moskusokser, fisk. Og der er gode fangere, som lever udmærket af deres fangst. De udsendte danskere er fortrinlige folk, som hver på sit område har gjort en fin indsats.

Alligevel siger alle det samme: „system-

met“ er forkert. Politikken er forkert. Og hver gang vi pumper flere investeringer ind i byen, bli'r det endnu mere forkert. For selv her, hvor der virkelig fanges, og hvor der er overlevelseskraft i befolkningen, er det ikke grønlænderne, der er konstruktive, tilværelsen er ikke nok deres, den er for meget danskhedens, modernismens, og hvis alle udsendte i Scoresbysund forlod byen, og den danske pengestrøm holdt op, ville stedet i løbet af kort tid gå under.

Der er for meget af det grønlandske liv, som er kunstigt, et nummer opført af de allerbedste viljer. Og andre steder er meget værre.

Man kunne svare: Og hvad så? Hvis Danmark har råd til det, hvorfor skulle grønlænderne så ikke lade danskerne betale? Når de nu så gerne vil?

Der er dem, der tænke sådan. De, for hvem understøttelseslivet er blevet en vane, en dårlig vane, ja, men en indgroet.

Der er andre, der siger fra. Både grønlændere og danskere. Dette kan ikke fortsætte. Spørgsmålet er så, om det er for sent, og hvis det ikke er det, hvad skal en alternativ grønlandspolitik da indeholde?

Jeg tør ikke dømme om, hvorvidt det er for sent. Jeg mener heller ikke, at det er afgørende. Forsøget på en anden grønlandspolitik bør gøres under alle omstændigheder.

Målsætningen for den bør ikke mere være at få Grønland til at ligne Danmark. Den må ændres til at give befolkningen en chance for at skabe deres eget samfundsmønster.

Det betyder, at det for fremtiden må være underordnet, om investeringerne er hundrede procent effektive, økonomisk



Sommer i Scoresbysund.

Fot. Ib Tøpfer.

og teknisk set. Hvis de har den virkning, at de er med til at skabe en livsform, der er grønlandsk, er det nok. Uanset metoden vil forekomme os besynderlig.

Grønlanderne har endnu så megen livsklogskab i sig, at de forlader fabrikkerne og skrivebordene, når solen skinner og der er fangst i fjorden. De arbejder ikke mere, end det er strengt nødvendigt. De er ligeglade med krav om perfektionisme. De er gavmilde og har svært ved at se fornuften i at samle penge op i en bank, når der er familie og venner og gamle, som har brug for dem. Der er nogle af dem, som hellere vil bo i tørvehuse og primitive selvbyggerhuse end i typefabrikerede boligstøttehuse. Der er stadig mange, der foretrækker det hårde fangerliv på ensomme steder og anser

byen for at være et Tivoli, hvor man meget hurtigt kan få brugt sine penge, hvad man i øvrigt også gør.

Der eksisterer *endnu* en grønlandsk livsform. På udstederne, i fangerdistrikterne, i bygderne og i de bedste af de mindre byer. Og det er dér, grønlandspolitikken skal begynde. Ikke i Godthåb eller i København.

Man skal holde op med at presse systemer ned over befolkningen. De skal dannes i menneskene selv, på de mindre steder, hvor man ikke er socialt ødelagt, og hvor der endnu er kraft nok til selv at finde et grønlandsk livsmønster.

Skal andelstanken blive en folkelig bevægelse og ikke en dirigeret oppefra, må man vente med at udvikle den, til befolkningen selv ønsker at gå sammen om at

drive et elværk eller opføre et skindhus eller etablere en butik. Indtil da må man hellere lade staten køre institutionerne.

Jeg er selv i Grønlandsrådet gået ind for indførelse af et indkomstskattesystem i Grønland, men jeg begynder at tvivle alvorligt på, om tiden er inde. Der er for mange grønlændere, der tror, at skat er noget man får!

Vi bør standse jaget med reformer. Og fremfor alt tilflytningen til byerne. Det burde i stedet gøres tillokkende at flytte ud af dem, til de steder, hvor en gruppe familier kan overleve på det lokale fiskeri og fangsten.

Den danske kapitaloverførsel bør nedtrappes, så det grønlandske samfund igen vænner sig til, at man må arbejde, hvis man vil leve. Det vil bremse stigningen i levestandard og service-niveau, men det ved de grønlændere, der deler dette synspunkt, godt. Og de foretrækker det, fremfor at sælge deres selvstændighed og værdighed for danske kroner.

Vi bør bremse fordanskningen af den grønlandske skole. Den grønlandske skole må have langt mere smidige rammer end den danske, og det er stadig, mange steder, vigtigere at lære fiskeri- og fangererhvervet og at passe sit våben, end at kunne skrive dansk.

Den grønlandske skole gør alt for mange til kontorfolk, skønt der ikke er tilsvarende brug for dem. Undervisningstiden bør indrettes, så skolen ikke forhindrer næste generation i at overtage forældrenes erhverv.

Grønland skal ikke daniseres, og derfor må udviklingstempoet afpasses befolkningens egne evner til at følge med. Det kommende grønlandske samfund må begynde i udstederne og i de små bebyggelser. Det er *deres* livsform, der skal danne modellen. Det er udstedet og bygden, der skal redde Grønland.

Berl. Tidende, 12.9.1972.